

**Plan wynikowy z wymaganiami edukacyjnymi przedmiotu biologia
dla klasy III szkoły ponadpodstawowej
w zakresie podstawowym**

Temat	Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
II. EKSPRESJA INFORMACJI GENETYCZNEJ					
1. DNA jako materiał genetyczny	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje rolę DNA w dziedziczeniu; – wie, że DNA zawiera geny, w których zapisana jest informacja o białkach; – wie, że replikacja to powielenie DNA. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie znaczenie odkrycia struktury DNA; – wie, że informacja genetyczna przepływa od DNA przez RNA do białka; – zna istotę replikacji; – posługuje się pojęciami: <i>gen</i> i <i>genom</i>; – wie, że geny organizmów prokariotycznych i eukariotycznych różnią się od siebie; – zna istotę sekwencjonowania. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia najważniejsze odkrycia związane z DNA; – wyjaśnia pojęcie <i>podstawowy dogmat biologii molekularnej</i> i nazywa kolejne jego procesy; – omawia lokalizację i przebieg replikacji; – wie, czym są telomery; – omawia strukturę genomu człowieka; – zna budowę genu eukariotycznego; – wie, na czym polega sekwencjonowanie. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie znaczenie i sekwencję odkryć dotyczących DNA; – wyjaśnia znaczenie podstawowego dogmatu biologii molekularnej; – wyjaśnia udział poszczególnych enzymów w przebiegu replikacji; – tłumaczy, na czym polega semikonserwatywność replikacji; – wyjaśnia udział telomerazy w skracaniu się telomerów; – wyjaśnia złożoność genomu człowieka; – wyjaśnia, czym jest ekspresja genu i kiedy zachodzi; – porównuje znane genomy organizmów i wyciąga wnioski. 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie informacji ze strony ncbi.com przygotowuje notatkę dotyczącą liczby, wielkości, liczby genów zsekwencjonowanych genomów ssaków i prezentuje ją na forum klasy.

2. Ekspresja informacji genetycznej	<ul style="list-style-type: none"> – wie, że informacja z DNA jest przepisywana na RNA; – wie, czym jest kod genetyczny. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna ogólną istotę transkrypcji; – wie, czym jest mRNA; – rozumie, że powstały po transkrypcji mRNA podlega obróbce; – wie, że transkrypcja i translacja u bakterii zachodzą w tym samym czasie, a u eukariontów są rozdzielone czasowo i przestrzennie; – omawia istotę kodu genetycznego. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg transkrypcji; – zna rolę polimerazy RNA II; – wyjaśnia pojęcia <i>pierwotny transkrypt</i> i <i>splicing RNA</i>; – wymienia cechy kodu genetycznego; – odczytuje tabelę kodu genetycznego. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia na schemacie poszczególne etapy transkrypcji; – wyjaśnia, w jaki sposób polimeraza RNA II rozpoznaje miejsce inicjacji transkrypcji; – omawia proces dojrzewania RNA; – wyjaśnia znaczenie <i>splicingu RNA</i>; – korzystając z tabeli kodu genetycznego, dopisuje do sekwencji nukleotydowej sekwencję aminokwasową; – rozumie wyjątki od uniwersalności kodu genetycznego. 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje interaktywny model <i>splicingu RNA</i>.
3. Translacja – biosynteza białka	<ul style="list-style-type: none"> – wie, że białko powstaje w procesie translacji; – rozumie, że liczba białek jest dużo większa niż genów w DNA. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna rolę tRNA; – wie, że translacja zachodzi na rybosomach; – zna ogólną zasadę translacji; – wie, że białko po translacji podlega modyfikacjom; – rozumie, że ekspresja genów podlega regulacji; – zna ogólny sens alternatywnego <i>splicingu</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia budowę tRNA i rybosomów; – omawia przebieg translacji; – wymienia przykłady modyfikacji posttranslacyjnych (np. insuliny); – objaśnia ogólne znaczenie i rodzaje mechanizmów regulacji ekspresji genów; – wymienia przykłady regulacji ekspresji genów i omawia wybrane z nich. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego cząsteczki tRNA różnią się antykononami; – tłumaczy związek budowy rybosomów z zachodzącą na nich translacją białka; – omawia poszczególne etapy translacji; – tłumaczy biologiczny sens modyfikacji posttranslacyjnych; – podaje, na jakich etapach przepływu informa- 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje prezentację multimedialną na temat interferencji RNA – odkrycie, mechanizm, możliwości wykorzystania (m.in. w medycynie, nauce).

				cji genetycznej zachodzi regulacja ekspresji genów; – objaśnia sens biologiczny alternatywnego splicingu; – tłumaczy, czym są redagowanie RNA i interferencja RNA.	
III. GENETYKA KLASYCZNA					
1. Podstawowe reguły dziedziczenia cech. Prawa Mendla i ich znaczenie	– wyjaśnia pojęcia: <i>allel</i> , <i>genotyp</i> , <i>fenotyp</i> , <i>homozygota</i> , <i>heterozygota</i> , <i>allel dominujący</i> , <i>allel recesywny</i> ; – zapisuje przebieg i wyniki doświadczeń Mendla za pomocą kwadratu Punnetta; – podaje treść I i II prawa Mendla.	– omawia prace Mendla, na których podstawie sformułował on reguły dziedziczenia; – wymienia przykłady cech człowieka dziedziczonych zgodnie z I prawem Mendla; – wykonuje przykładowe krzyżówki jednogenowe; – wykonuje przykładowe krzyżówki dwugenowe.	– wyjaśnia, jakie znaczenie w doświadczeniach Mendla miało wyhodowanie przez niego osobników grochu zwyczajnego należących do linii czystych; – analizuje wyniki krzyżówek jednogenowych na przykładzie grochu zwyczajnego; – wyjaśnia prawdopodobieństwo wystąpienia genotypów i fenotypów u potomstwa w wypadku dziedziczenia jednej cechy.	– określa sposób wykonania i znaczenie krzyżówki testowej jednogenowej; – analizuje wyniki krzyżówek dwugenowych na przykładzie grochu zwyczajnego; – oblicza prawdopodobieństwo wystąpienia genotypów i fenotypów u potomstwa w wypadku dziedziczenia dwóch cech niesprzężonych.	– wyjaśnia znaczenie badań Mendla dla współczesnej genetyki.
2. Uzupełnienia i modyfikacje praw Mendla	– tłumaczy pojęcie <i>allele</i> wielokrotne na przykładzie dziedziczenia grup krwi u człowieka; – przeprowadza krzyżówki dotyczące	– tłumaczy pojęcia: <i>dominacja niepełna</i> , <i>kodominacja</i> , <i>geny kumulatywne</i> , <i>geny plejotropowe</i> ;	– tłumaczy pojęcia: <i>geny komplementarne</i> , <i>geny dopełniające się</i> , <i>geny epistatyczne</i> , <i>geny hipostatyczne</i> ;	– tłumaczy chorobę genetyczną uwarunkowaną przez gen plejotropowy; – oblicza prawdopodobieństwo wystąpienia	– przygotowuje prezentację na temat chorób człowieka uwarunkowanych genem plejotropowym.

	<p>dziedziczenia grup krwi i czynnika Rh;</p> <p>– wylicza prawdopodobieństwo wystąpienia określonego fenotypu u potomstwa w wypadku dziedziczenia alleli wielokrotnych.</p>	<p>– tłumaczy zależności między allelami jednego genu oparte na dominacji niezupełnej i kodominacji;</p> <p>– wyjaśnia prawdopodobieństwo wystąpienia genotypów i fenotypów u potomstwa w wypadku kodominacji;</p> <p>– przedstawia cechy uwarunkowane obecnością genów kumulatywnych.</p>	<p>– oblicza prawdopodobieństwo wystąpienia genotypów i fenotypów u potomstwa w wypadku dziedziczenia genów dopełniających się;</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega działanie genów epistatycznych i hipostatycznych.</p>	<p>genotypów i fenotypów u potomstwa w wypadku dziedziczenia genów epistatycznych.</p>	
3. Chromosomowa teoria dziedziczenia	<p>– tłumaczy pojęcia: <i>locus</i>, <i>geny sprzężone</i>, <i>crossing-over</i>;</p> <p>– wylicza główne założenia chromosomowej teorii dziedziczenia;</p> <p>– tłumaczy zjawisko sprzężenia genów;</p> <p>– rozróżnia pojęcia: <i>kariotyp</i>, <i>chromosomy płci</i>;</p> <p>– podaje podobieństwa i różnice między kariotypem kobiety a kariotypem mężczyzny;</p> <p>– rozróżnia sposób determinacji płci u człowieka;</p> <p>– wylicza przykłady cech sprzężonych z płcią.</p>	<p>– tłumaczy przykładowe krzyżówki dotyczące dziedziczenia genów sprzężonych;</p> <p>– wylicza choroby uwarunkowane mutacjami genów sprzężonych z płcią;</p> <p>– wykonuje krzyżówki dotyczące dziedziczenia cech sprzężonych z płcią;</p> <p>– określa prawdopodobieństwo wystąpienia choroby sprzężonej z płcią.</p>	<p>– określa wyniki krzyżówek dotyczących dziedziczenia genów sprzężonych;</p> <p>– podaje przyczyny i ogólne objawy hemofilii i daltonizmu.</p>	<p>– wyjaśnia różnice między genami niesprzężonymi a sprzężonymi;</p> <p>– tłumaczy rolę genu SRY i hormonów wytwarzanych przez rozwijające się jądra w determinacji płci;</p> <p>– wyjaśnia podstawowe typy genetycznej determinacji płci i podaje przykłady organizmów, u których one występują.</p>	<p>– wyjaśnia mechanizm inaktywacji chromosomu X;</p> <p>– tłumaczy powody, dla których daltonizm i hemofilia występują niemal wyłącznie u płci męskiej.</p>

IV. ZMIENNOŚĆ ORGANIZMÓW					
1. Zmienność organizmów i jej przyczyny	<ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy pojęcia: <i>zmiennność genetyczna</i>, <i>zmiennność środowiskowa</i>; – wylicza rodzaje zmienności i wskazuje zależności między nimi; – wylicza przykłady zmienności środowiskowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy pojęcia: <i>zmiennność ciągła</i>, <i>zmiennność nieciągła</i>; – wylicza przykłady zmienności ciągłej i nieciągłej; – podaje przyczyny zmienności genetycznej; – wyjaśnia znaczenie zmienności genetycznej i środowiskowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy znaczenie niezależnej segregacji chromosomów, <i>crossing-over</i> oraz losowe łączenie się gamet dla zmienności osobniczej; – rozróżnia zmienność genetyczną rekombinacyjną i zmienność mutacyjną; – przedstawia fenotypy zależne od genotypu oraz od wpływu środowiska. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny różnic między zmiennością genetyczną a środowiskową; – na przykładach wyjaśnia wpływ środowiska na zmienność organizmów. 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje prezentację na temat różnorodności fenotypów organizmów w przyrodzie.
2. Trwałe zmiany w materiale genetycznym	<ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy pojęcia: <i>mutacja</i>, <i>mutacja genowa</i>, <i>mutacja chromosomowa strukturalna</i>, <i>mutacja chromosomowa liczbowa</i>, <i>czynnik mutageny</i>; – wylicza przykłady fizycznych, chemicznych i biologicznych czynników mutagennych; – wylicza przykłady mutacji genowych i chromosomowych; – podaje pozytywne i negatywne skutki mutacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy pojęcia: <i>mutacja somatyczna</i>, <i>mutacja generatywna</i>, <i>mutacja spontaniczna</i>, <i>mutacja indukowana</i>; – podaje kryteria klasyfikacji mutacji; – wymienia przyczyny mutacji spontanicznych i indukowanych. 	<ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy pojęcia: <i>mutacje letalne</i>, <i>mutacje subletalne</i>, <i>mutacje neutralne</i>, <i>mutacje korzystne</i>, <i>protoonkogeny</i>, <i>onkogeny</i>, <i>geny supresorowe</i>; – przedstawia charakter zmian w DNA typowych dla różnych mutacji; – wyjaśnia skutki mutacji genowych, chromosomowych strukturalnych i liczbowych; – rozpoznaje na planszach różne rodzaje mutacji chromosomowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zmiany kariotypu dowolnego organizmu powstałe w wyniku mutacji chromosomowych liczbowych; – wyjaśnia różnicę między kariotypami organizmu aneuploidalnego i poliploidalnego. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje znaczenie mutacji w przebiegu ewolucji; – przedstawia przykłady protoonkogenów i genów supresorowych oraz chorób nowotworowych związanych z ich mutacjami.
3. Choroby genetyczne człowieka	<ul style="list-style-type: none"> – wylicza przykłady chorób genetycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje klasyfikację chorób genetycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy przyczyny i wylicza ogólne objawy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie analizy rodowodów jako 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia skuteczność różnych strategii

	<p>uwarunkowanych obecnością w autosomach zmutowanych alleli dominujących i recesywnych;</p> <p>– wylicza przykłady chorób bloku metabolicznego;</p> <p>– wylicza przykłady oraz objawy chorób genetycznych wynikających z nieprawidłowej struktury chromosomów;</p> <p>– wylicza przykłady chorób genetycznych wynikających ze zmiany liczby autosomów i chromosomów płci.</p>	<p>w zależności od sposobu ich dziedziczenia;</p> <p>– podaje przyczyny oraz ogólne objawy mukowiscydozy, fenyloketonurii, choroby Huntingtona, anemii sierpowatej;</p> <p>– tłumaczy, na czym polegają choroby bloku metabolicznego.</p>	<p>albinizmu, dystrofii mięśniowej Duchenne’a, krzywicy odpornej na witaminę D;</p> <p>– podaje przykłady stosowanych metod leczenia wybranych chorób genetycznych;</p> <p>– ustala typy dziedziczenia chorób genetycznych na podstawie analizy rodowodów;</p> <p>– opisuje rodzaj zmian kariotypu u chorych z zespołem Downa, zespołem Klinefeltera i zespołem Turnera;</p> <p>– wylicza objawy zespołu Downa, zespołu Klinefeltera i zespołu Turnera.</p>	<p>metody diagnozowania chorób genetycznych;</p> <p>– uzasadnia zależność między wiekiem rodziców a prawdopodobieństwem urodzenia się dziecka z zespołem Downa;</p> <p>– analizuje występowanie hemofilii na podstawie wybranego rodowodu.</p>	<p>terapeutycznych pozwalających na minimalizowanie skutków chorób genetycznych.</p>
V. BIOTECHNOLOGIA					
1. Biotechnologia tradycyjna	<p>– wie, co to jest biotechnologia;</p> <p>– podaje przykłady produktów biotechnologii tradycyjnej;</p> <p>– wie, że biotechnologię tradycyjną wykorzystuje się w farmacji i w ochronie środowiska.</p>	<p>– wyjaśnia różnicę między biotechnologią tradycyjną a nowoczesną;</p> <p>– zna istotę i cel stosowania sztucznej selekcji i krzyżowania gatunków;</p> <p>– wie, że fermentacja jest najczęściej stosowanym procesem biotechnologicznym;</p>	<p>– uzasadnia na przykładach, że biotechnologia jest wykorzystywana od bardzo dawna;</p> <p>– podaje przykłady efektów działania sztucznej selekcji i krzyżowania;</p> <p>– wymienia rodzaje fermentacji i je omawia;</p> <p>– wymienia osiągnięcia biotechnologii tradycyjnej</p>	<p>– uzasadnia, że obserwowane obecnie odmiany, roślin i rasy zwierząt są efektem działań biotechnologii tradycyjnej;</p> <p>– podaje gatunki mikroorganizmów przeprowadzających fermentację mleczanową i etanolową;</p>	<p>– przygotowuje referat na temat bioremediacji (metody, mechanizmy, gatunki, <i>in situ</i>, <i>ex situ</i> itd.).</p>

		<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przykłady produktów fermentacji w życiu codziennym; – wie, że biotechnologia tradycyjna znalazła zastosowanie w przemyśle, rolnictwie i ochronie środowiska. 	<ul style="list-style-type: none"> – w przemyśle farmaceutycznym; – tłumaczy, w jaki sposób wykorzystuje się biotechnologię w ochronie środowiska; – wie, czym jest osad czynny i gdzie jest stosowany; – rozumie znaczenie biotechnologii tradycyjnej w rolnictwie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie bioreaktorów w procesach biotechnologicznych; – wymienia biofarmaceutyki uzyskiwane na drodze procesów biotechnologii tradycyjnej oraz ich przeznaczenie; – wyjaśnia, czym są bioremediacja i fitoremediacja; – tłumaczy, czym jest „zielony nawóz” i jak go uzyskać. 	
2. Biotechnologia nowoczesna i inżynieria genetyczna	<ul style="list-style-type: none"> – zna pojęcie <i>inżynieria genetyczna</i>; – rozumie, że techniki inżynierii genetycznej pozwalają na manipulacje genetyczne. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia <i>inżynieria genetyczna</i> i <i>biologia molekularna</i>; – zna kolory biotechnologii; – zna znaczenie i ideę stosowania technik inżynierii genetycznej; – bierze udział w doświadczeniu dotyczącym enzymów restrykcyjnych; – wie, że znajomość sekwencji DNA dostarcza wielu cennych informacji; – zna ogólną ideę i znacznie reakcji PCR. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie, że do rozwoju inżynierii genetycznej i biologii molekularnej przyczynił postęp w innych naukach; – wymienia przykłady działań każdego koloru biotechnologii; – wyjaśnia, na czym polega rekombinowanie DNA; – wymienia najważniejsze techniki rekombinowania DNA; – wie, co to są enzymy restrykcyjne; – wykonuje doświadczenie dotyczące enzymów restrykcyjnych; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, co oznacza pojęcie <i>rekombinowany DNA</i>; – omawia znacznie enzymów restrykcyjnych w inżynierii genetycznej; – planuje i przeprowadza doświadczenie; – omawia zasadę sekwencjonowania DNA; – wyjaśnia zadania genomiki i genomiki porównawczej; – dyskutuje na temat aspektów etycznych i prawnych związanych z analizą DNA; 	<ul style="list-style-type: none"> – opracowuje poster dotyczący kolorów biotechnologii; – przygotowuje referat na temat termofilnych enzymów wykorzystywanych w inżynierii genetycznej (w PCR, RT-PCR i innych).

			<ul style="list-style-type: none"> – rozumie ideę sekwencjonowania DNA; – wie, czym jest cDNA; – rozumie, na czym polega PCR i jakie daje możliwości; – wie, w jakim celu prowadzi się elektroforezę DNA. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób powstaje cDNA i jakie ma znaczenie; – omawia przebieg reakcji PCR i jej znaczenie w badaniach molekularnych; – zna podstawy elektroforezy i jej zastosowania w analizie DNA. 	
3. Klonowanie DNA i inne narzędzia inżynierii genetycznej	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie, że istnieją techniki służące wprowadzaniu genów do komórek; – wie, że DNA można powielić, wykorzystując do tego celu bakterie. 	<ul style="list-style-type: none"> – dzieli metody wprowadzania genów na wektorowe i bezwektorowe oraz podaje ich przykład; – zna ideę klonowania genów. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna rodzaje wektorów (plazmidy, wirusy, bakteriofagi); – omawia ideę mikrowstrzeliwania i elektroporacji; – omawia klonowanie genów; – wymienia nokautowanie genowe, ukierunkowaną mutagenezę oraz interferencję RNA jako dodatkowe techniki inżynierii genetycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia proces agroinfekcji i znaczenie plazmidu Ti w tym procesie; – wskazuje zalety i wady metod wprowadzania wektorów; – wyjaśnia, czym są geny markerowe i w jakim celu są wprowadzane; – wyjaśnia znaczenie klonowania genów; – wyjaśnia znacznie i możliwości, jakie stwarzają: nokautowanie genowe, ukierunkowana mutageniza oraz interferencja RNA. 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje prezentację multimedialną na temat innych niż opisane w podręczniku technik inżynierii genetycznej i prezentuje ją na forum klasy.
4. Zastosowania technik inżynierii genetycznej	<ul style="list-style-type: none"> – wie, że analizy DNA przeprowadza się na użytek medycyny sądowej, kryminalistyki i nauki. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przykłady zastosowania technik inżynierii genetycznej w medycynie sądowej i kryminalistyce; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jakich sytuacjach zachodzi konieczność przeprowadzania analiz DNA; 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje konkretne przykłady zastosowań inżynierii genetycznej w medycynie sądowej i kryminalistyce; 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje wystąpienie na temat projektów odtworzenia zwierząt wymarłych (mamut, tur);

		<ul style="list-style-type: none"> – wie, czym są i skąd się pobiera ślady biologiczne; – podaje przykłady wykorzystania technik inżynierii genetycznej w nauce. 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, czym są bazy danych DNA; – omawia istotę dziedziczenia mitochondrialnego; – tłumaczy pojęcie <i>starożytny DNA</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia założenia i osiągnięcia Genographic Project; – przedstawia osiągnięcia nanobiotechnologii, farmakogenomiki i nutrigenomiki. 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje notatkę na temat działań Wydziału Archiwum X policji, w którym posłużono się badaniami DNA (kilka przykładów spraw, jaki rodzaj badań i dlaczego).
5. Inżynieria genetyczna w profilaktyce i diagnostyce chorób uwarunkowanych genetycznie	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie znacznie badań profilaktycznych; – wie, że należy zasięgnąć porady genetycznej, jeżeli w rodzinie występowały przypadki chorób genetycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>profilaktyka</i>; – zna ideę poradnictwa genetycznego; – rozumie, czym jest test genetyczny i kiedy można go wykonać; – wie, że u osób genetycznie obciążonych wykonuje się analizę markerów nowotworowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – dzieli profilaktykę na pierwotną i wtórną; – wymienia zasady poradnictwa genetycznego; – wiem, czym jest preimplantacyjna diagnostyka genetyczna i kiedy się ją wykonuje; – wymienia sytuacje, w których wykonuje się testy genetyczne; – wie, czym są markery genetyczne i biochemiczne. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia sytuacje, w których powinno się skorzystać z porady genetycznej; – dyskutuje na temat aspektów etycznych PDG; – rozumie i wyjaśnia cel testów genetycznych w praktyce klinicznej i dla poradnictwa genetycznego; – zna zagrożenia związane z komercyjnym wykonywaniem testów genetycznych; – omawia cel i znaczenie analizy markerów genetycznych na przykładzie markeru BRCA. 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje ulotkę informacyjną dotyczącą poradnictwa genetycznego w swojej okolicy (dla kogo, gdzie, po co itd.).
6. Mikroorganizmy genetycznie zmodyfikowane	<ul style="list-style-type: none"> – wie, co to jest organizm genetycznie zmodyfikowany; – wie, że niektóre leki uzyskuje się z wykorzysta- 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje definicję GMO; – zna istotę szczepień ochronnych i rozumie potrzebę uzyskiwania czystych i bezpiecznych preparatów; 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje różnicę między GMO a organizmem transgenicznym; – tłumaczy udział GMM w uzyskiwaniu i opracowy- 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje szczepionki tradycyjne i te uzyskiwane metodami biotechnologicznymi; – tłumaczy przewagę insuliny uzyskiwanej 	

	taniem mikroorganizmów GM.	<ul style="list-style-type: none"> – wie, że zmodyfikowane bakterie wykorzystuje się do produkcji ludzkiej insuliny; – podaje przykłady obszarów gospodarki, w których wykorzystuje się mikroorganizmy GM. 	<ul style="list-style-type: none"> wywaniu szczepionek nowej generacji; – tłumaczy, w jaki sposób z bakterii GM uzyskuje się ludzką insulinę; – zna zastosowanie mikroorganizmów GM w rolnictwie, przemyśle i ochronie środowiska; – zna zagrożenia związane z uzyskiwaniem i wykorzystywaniem mikroorganizmów GM. 	<ul style="list-style-type: none"> z bakterii GM w porównaniu z insuliną zwierzęcą; – podaje przykłady innych białek ludzkich uzyskiwanych z wykorzystaniem bakterii GM; – podaje konkretne przykłady zastosowania mikroorganizmów GM w ochronie środowiska i przemyśle; – dyskutuje i argumentuje nad zagrożeniami związanymi z obrotem mikroorganizmów GM. 	
7. Modyfikacje genetyczne roślin	– wie, dlaczego modyfikuje się rośliny.	– wymienia główne cele modyfikacji genetycznych roślin.	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje dane dotyczące arealu upraw roślin GM na świecie; – omawia cele modyfikacji genetycznych roślin i podaje przykłady; – wymienia zastosowania roślin GM w ochronie środowiska i medycynie. 	<ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy związek modyfikacji genetycznych roślin z rosnącą liczbą ludności na świecie; – podaje przykłady roślin transgenicznych i efekty ich modyfikacji; – wyjaśnia, czym są rośliny Bt; – podaje przykłady białek wytwarzanych w roślinach GM. 	<ul style="list-style-type: none"> – opracowuje dane dotyczące roślin GM pobrane z raportu ISAAA i prezentuje je na forum klasy; – przygotowuje prezentację o transgenicznym lnio opracowanym przez naukowców z Wrocławia.
8. Zwierzęta transgeniczne	– wie, dlaczego modyfikuje się zwierzęta.	– wymienia główne cele modyfikacji genetycznych zwierząt.	<ul style="list-style-type: none"> – zna zasadę uzyskiwania zwierząt transgenicznych; – omawia cele modyfikacji genetycznych 	– wyjaśnia na schemacie metodę uzyskiwania zwierząt transgenicznych;	

			zwierząt i podaje przykłady; – wymienia zastosowania zwierząt GM w nauce.	– podaje przykłady zwierząt transgenicznych i efekty tych modyfikacji; – podaje przykłady białek wytwarzanych w mleku, krwi i moczu zwierząt GM; – tłumaczę rolę zwierząt GM jako modeli chorób człowieka.	
9. Zagrożenia związane z GMO	– rozumie, że stosowanie organizmów genetycznie zmodyfikowanych musi podlegać kontroli.	– podaje przykłady obaw związanych z GMO.	– omawia argumenty przeciwników GMO i się do nich ustosunkowuje.	– dyskutuje i argumentuje na temat obaw związanych z obrotem GMO; – widzi konieczność kontroli i doskonalenia metod uzyskiwania organizmów GMO; – rzetelnie ocenia przedstawione informacje i się do nich ustosunkowuje.	– przygotowuje, przeprowadza i opracowuje ankietę dotyczącą znajomości tematu związanego z GMO i obaw związanych z tym zagadnieniem.
10. Klonowanie organizmów	– zna przykłady naturalnych klonów; – wie, że klonowanie prowadzi do uzyskania organizmu identycznego pod względem genetycznym z macierzystym.	– wymienia naturalne klony; – wie, że techniki inżynierii genetycznej umożliwiają uzyskiwanie klonów; – zna historię owcy Dolly i wie, że była pierwszym sklonowanym ssakiem; – zna pojęcie <i>komórki macierzyste</i> ;	– rozumie, czym jest klon danego organizmu; – omawia jedną z metod klonowania organizmów; – wie, czym jest międzygatunkowe klonowanie somatyczne; – wymienia i omawia rodzaje komórek macierzystych; – omawia rolę banków krwi pępowinowej;	– wskazuje ze zbioru naturalne klony; – wyjaśnia, na czym polega klonowanie metodą dzielenia zarodków i metodą transferu jader; – rozumie potencjał międzygatunkowego klonowania somatycznego w kontekście ochrony gatunków zagrożonych wyginięciem;	– przygotowuje referat na temat przykładów wykorzystania komórek macierzystych i problemów z ich rutynowym wykorzystaniem.

		<ul style="list-style-type: none"> – rozumie potencjał wykorzystania komórek macierzystych w medycynie. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna istotę klonowania terapeutycznego. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje źródła pochodzenia rodzajów komórek macierzystych; – wyjaśnia, w jaki sposób uzyskuje się indukowane komórki pluripotenne i jakie mogą mieć one zastosowania; – tłumaczy trudności związane z rutynowym wykorzystaniem komórek macierzystych w leczeniu. 	
11. Terapia genowa	<ul style="list-style-type: none"> – wie, że terapia genowa jest szansą na leczenie chorób o podłożu genetycznym. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest terapia genowa; – rozumie szanse, jakie daje terapia genowa; – wie, czym jest doping genetyczny. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia istotę terapii genowej; – analizuje dane dotyczące badań klinicznych bazujących na terapii genowej; – przedstawia sukcesy i porażki terapii genowej; – rozumie istotę dopingu genetycznego. 	<ul style="list-style-type: none"> – dyskutuje na temat szans i trudności w wykorzystaniu terapii genowej w leczeniu chorób; – wymienia i analizuje przyczyny małej skuteczności terapii genowej; – dyskutuje na temat nielegalnego wykorzystania terapii genowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje prezentację multimedialną na temat „bubblebabies” i możliwości terapii genowej w tym zakresie.
12. Szanse i zagrożenia związane z biotechnologią i inżynierią genetyczną	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie, że biotechnologia wzbudza wiele obaw i kontrowersji; – wie, że istnieją akty prawne regulujące kwestie GMO i biotechnologii. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia główne kontrowersje związane z biotechnologią; – wymienia przykłady aktów prawnych dotyczących GMO i biotechnologii. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i tłumaczy kontrowersje związane z biotechnologią; – wymienia akty prawne regulujące kwestie biotechnologii i GMO (krajowe, unijne i międzynarodowe). 	<ul style="list-style-type: none"> – dyskutuje na temat kontrowersji związanych z biotechnologią i GMO; – zna zadania Ministra Środowiska; – rozumie konieczność popularyzacji wiedzy biotechnologicznej i edukacji społeczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje miniwykład popularnonaukowy na temat szans i zagrożeń związanych z biotechnologią i wygłasza go na forum klasy.

